

การอ่านภาษาบาลีเบื้องต้น

สำนักพิมพ์ คุณธรรมจริยธรรม
กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

การอ่านภาษาบาลีเบื้องต้น

สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม
จัดพิมพ์เผยแพร่ พ.ศ. ๒๕๕๑

www.dra.go.th

(ห้ามจำหน่าย)

การอ่านภาษาบาลีเบื้องต้น

ผู้จัดพิมพ์ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

ปีที่พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๑

จำนวนพิมพ์ ๕๐,๐๐๐ เล่ม

ISBN 978-974-9536-31-5

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
๗๙ ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร
กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐ โทร. ๐-๒๕๖๑-๔๕๖๗
โทรสาร ๐-๒๕๗๙-๕๑๐๑
นายโชคดี ออสุวรรณ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๕๑

คำนำ

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม มีภารกิจในการดำเนินงานในด้านศาสนาของรัฐ และทำหน้าที่ในการส่งเสริมให้คนไทยนำหลักธรรมของศาสนามาใช้ในการพัฒนาจิตใจ ให้เป็นคนดีมีคุณธรรม โดยมุ่งเน้นการอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก เยาวชน และประชาชน จึงได้จัดให้มีโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เด็ก เยาวชน และประชาชน ได้ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและนำไปประพฤติปฏิบัติเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ตามอัธยาศัยตลอดชีวิต

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นองค์กรหนึ่งส่งเสริมสร้างสนับสนุนวัดและพระภิกษุสงฆ์ให้ทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนเด็ก เยาวชน และประชาชนให้มีจิตสำนึกในการประพฤติปฏิบัติตนที่ถูกต้อง ตั้งามรู้จักรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ในการประพฤติปฏิบัติ

และแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้น การให้การศึกษ
และฝึกอบรมเยาวชนตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธ
ศาสนา จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาชุมชน
วัดและพระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษ
เพื่อพัฒนาส่งเสริมให้เด็ก เยาวชนที่เรียนในศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้มีความรู้ความเข้าใจ
ในหลักธรรมคำสอนมากยิ่งขึ้น

กรมการศาสนาได้จัดทำหนังสือ การอ่านภาษา
บาลีเบื้องต้น ขึ้น เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนเสริม
ในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และเป็นกา
รเผยแพร่แก่ประชาชนผู้สนใจทั่วไป ให้สามารถอ่านและ
เข้าใจหลักธรรมคำสอนที่ใช้ภาษาบาลีได้สะดวก รวดเร็ว
และถูกต้องมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา
ให้มั่นคงสถาพรสืบไป เพราะภาษาบาลีเป็นภาษาที่จดจำรัก
พระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนารวบรวมไว้เป็น
หมวดหมู่ในพระไตรปิฎก ซึ่งได้มีการสังคายนาและสืบทอด
ต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ถ้าเด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปมีความรู้
ความเข้าใจในการอ่านภาษาบาลีแล้ว ก็จะสามารถอ่าน

พระไตรปิฎกที่เป็นภาษาบาลีได้ และเข้าใจหลักธรรม
คำสอนทางพระพุทธศาสนาเบื้องต้นได้อย่างถูกต้อง
หากผู้ใดมีความปรารถนาจะศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจ
มากยิ่งขึ้น ก็สามารถไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต่อไปได้

กรมการศาสนาขอขอบคุณคณะทำงานจัดทำ
คู่มือการศึกษาภาษาบาลีเบื้องต้น เพื่อใช้ประกอบการเรียน
การสอนเสริม ในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
ที่ได้ร่วมกันจัดทำหนังสือ การอ่านภาษาบาลีเบื้องต้น
จนสำเร็จลงด้วยดี

หวังว่าหนังสือเล่มนี้ คงจะอำนวยความสะดวก
แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปในการอ่านภาษาบาลี
เบื้องต้น เพื่อเข้าใจหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา
ได้มากยิ่งขึ้น

(นายสศ แดงเอียด)

อธิบดีกรมการศาสนา

สารบัญ

หน้า

คำนำ

ความเป็นมาของภาษาบาลี ๑

บทที่ ๑

พยัญชนะและสระในภาษาบาลี ๑๖

พยัญชนะ ๑๖

สระ ๑๘

บทที่ ๒

การอ่านภาษาบาลี ๒๐

บทที่ ๓

สังขยา การนับ มี ๒ ชนิด ๒๖

ปกติสังขยา การนับโดยปกติ ๒๖

ปุรณสังขยา นับจำนวนเต็ม ๒๘

บทที่ ๔

ชื่อเดือน ๑๒ เดือน ๓๐

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ ๕

ชื่อวัน ๗ วัน ๓๒

แบบฝึกหัดที่ ๑

๑. บทนมัสการพระรัตนตรัย ๓๓

๒. บทนมัสการพระผู้มีพระภาคเจ้า ๓๕

๓. บทไตรสรณคมน์ ๓๕

๔. บทลิกขาบท ๕ ..... ๓๙

แบบฝึกหัดที่ ๒

๑. บทสรรเสริญพระพุทฺธคุณ ๔๓

๒. บทสรรเสริญพระธรรมคุณ ๔๔

๓. บทสรรเสริญพระสังฆคุณ ๔๖

แบบฝึกหัดที่ ๓

๑. คำอาราธนาศีล ๕ ..... ๕๐

๒. คำอาราธนาพระปริตร ๕๒

๓. คำอาราธนาธรรม ๕๔

๔. คำกรวดน้ำย่อ ๕๕

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

แบบฝึกหัดที่ ๔

๑. คำถวายสังฆทาน (ทั่วไป)	๕๖
๒. คำถวายสังฆทาน (อุทิศผู้ล่วงลับ)	๕๗
๓. คำถวายผ้าป่า	๕๙
๔. คำถวายผ้ากฐิน (แบบ ๑)	๖๑
๕. คำถวายผ้ากฐิน (แบบ ๒)	๖๑
๖. คำถวายเทียนพรรษา	๖๓
๗. คำถวายผ้าอาบน้ำฝน	๖๕
๘. คำถวายรูปเทียนดอกไม้เพื่อบูชา	๖๗
๙. คำถวายกระทงสำหรับลอยพระทีป	๖๘

แบบฝึกหัดที่ ๕

พุทธศาสนสุภาษิต	๗๐

ภาคผนวก

คำสั่งกรมการศาสนา	๘๓
บรรณานุกรม	๘๘

ความเป็นมาของภาษาบาลี

ในการจัดพิมพ์หนังสือการอ่านภาษาบาลีเบื้องต้น เพื่อเผยแพร่ครั้งนี้ เป็นความดำริของท่านอธิบดีกรมการศาสนา (นายสค แดงเอียด) เพื่อต้องการจะเผยแพร่พระไตรปิฎก ซึ่งเป็นพระคัมภีร์หลักและสำคัญของพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะหลักธรรมคำสอนทั้งหมดที่จารึกไว้ในพระไตรปิฎก จารึกไว้ด้วยภาษาบาลีสันสกฤต ๗ หากพุทธศาสนิกชนหรือประชาชนผู้สนใจพระพุทธศาสนา เมื่อมีความรู้เรื่องการอ่านภาษาบาลีหรือมีความเข้าใจในภาษาบาลีแล้ว ก็จะทำให้การศึกษาค้นคว้าวิชาการทางพระพุทธศาสนาง่ายขึ้น

ข้าพเจ้าในฐานะเป็นคณะทำงานจัดทำหนังสือเล่มนี้ ได้รับมอบหมายให้เขียนเรื่องความเป็นมาของภาษาบาลีซึ่งเป็นเรื่องยาก แต่ก็มี ความจำเป็นไม่น้อยที่ผู้ศึกษาภาษาบาลีควรจะทราบ

ภาษาบาลีคือภาษามคธ

ในคัมภีร์อัฐสภกถาและฎีกา กล่าวว่า ภาษาบาลีนั้นไม่ใช่ภาษาอื่นไกล แต่เป็นภาษา “มคธ” นั้นเอง ส่วนจะเป็นภาษาตระกูลใดนั้น ขอให้ศึกษาประวัติความเป็นมา ดังนี้

ภาษามคธเป็นมูลภาษา

หมายความว่า เป็นภาษาของมนุษย์ในยุคแรกของโลกที่ใช้พูดกันเป็นต้นตำรับของภาษาทั้งปวง เป็นภาษาปรากฏชัด คือ เป็นไปตามธรรมชาติหรือปกติไม่มีการตกแต่งหรือจัดระเบียบแบบแผน

การอ่านภาษาบาลีเบื้องต้น

ซึ่งต่างจากภาษาอีกตระกูลหนึ่งเรียกว่า “สันสกฤต”
 ซึ่งแปลว่าเป็นภาษาที่ตกแต่งดีแล้ว มีระเบียบแบบแผนดี
 ใช้จารึกคัมภีร์พระเวทของศาสนาพราหมณ์ และ
 ใช้จารึกคำสอนพระพุทธศาสนา ฝ่ายมหายานและ
 วัชรยาน ส่วนภาษามคธหรือภาษาบาลีที่จัดอยู่ใน
 ตระกูลปรากฤต ใช้จารึกคำสอนพระพุทธศาสนา
 ฝ่ายเถรวาท ภาษาตระกูลปรากฤตนี้นักภาษาศาสตร์
 แบ่งช่วงชั้นออกเป็น ๓ ยุค ๆ แรก ได้แก่ ภาษามคธ
 หรือภาษาบาลียุคกลาง ได้แก่ ภาษาต่าง ๆ เหล่านี้
 คือ ภาษาไปศาจี ภาษามาคธี ภาษามหาราษฎรี
 ภาษาเศรารเสณี เป็นต้น ส่วนในยุคหลัง ได้แก่
 ภาษาฮินดีเป็นภาษาที่คนอินเดียใช้พูดกันในปัจจุบัน
 (คนอินเดียมีภาษาพูดหลายภาษา)

ภาษามคธเป็นสภานิรุตตี

หมายความว่า เป็นภาษาสภาวะที่ไม่เปลี่ยนแปลงความหมาย เมื่อพูดเรื่องใดไว้เรื่องนั้น จะไม่เปลี่ยนแปลงความหมาย ไม่เหมือนภาษาอื่น ๆ ความหมายอาจจะเปลี่ยนแปลงได้ นอกจากนี้ยังเป็นภาษาที่ไม่เสื่อม จะตั้งอยู่โดยปกติอย่างนั้นตลอดไป ซึ่งต่างจากภาษาอื่น ๆ ที่มีอยู่ในโลกมีภาษา จำนวนไม่น้อยได้หายไปจากโลกแต่ภาษามคธไม่เป็นเช่นนั้น แม้โลกนี้จะถูกทำลายถึงความพิเนาศด้วยไฟ ด้วยน้ำ ด้วยลมหรือด้วยเหตุใด ๆ ก็ตาม จนเป็นเหตุให้โลกนี้แตกสลาย ไม่มีมนุษย์หรือสัตว์มีชีวิตหลงเหลืออยู่เลยก็ตาม แต่ภาษามคธก็จะไม่เสื่อมหรือสูญหายไป เนื่องจากจะไปสถิตอยู่ในพรหมโลก ซึ่งจะไม่ถูกทำลายด้วยเหตุภัยพิบัติต่าง ๆ ข้อนี้เป็นเหตุผล

ที่สำคัญว่า ทำไมพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ทั้งในอดีต
 ปัจจุบัน และอนาคต เมื่อจะประดิษฐานหลักธรรม
 คำสอนไว้ในโลก จึงต้องตรัสเป็นภาษามคธ ก็เพื่อ
 ให้หลักธรรมคำสอนเหล่านั้นดำรงไว้ให้ยาวนานที่สุด
 เป็นการรักษาแบบแผนที่เรียกว่า “บาลี” ไว้
 ส่วนภาษาอื่น ๆ เมื่อถึงเวลาหนึ่งย่อมเปลี่ยนแปลง
 และเสื่อมได้ แต่ภาษามคธจะไม่เป็นเช่นนั้นไม่ว่า
 ในกาลไหน ๆ หากจะมีการเปลี่ยนแปลงหรือ
 เสื่อมหายไป ไม่ใช่เป็นเพราะภาษามคธ แต่เป็นเพราะ
 ผู้ศึกษาศึกษามิต ผู้สอนสอนมิต แสตงมิต
 ถ้ายทอดมิต

ภาษามคธเป็นภาษาธรรมชาติ (ธรรมนิรุตตี)

หมายความว่า เป็นภาษากลางที่ใช้พูดกัน
 ไม่ว่าจะ เป็นมนุษย์ (บางเผ่าพันธุ์) อมนุษย์ เทวดา

มาร พรหม สัตว์นรก เปรต อสุรกาย สัตว์เดี้ยวจรณาน จะพูดกันด้วยภาษามคธ ในคัมภีร์สังฆกรรมปกาสินี อรรถกถาขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค ได้ยกตัวอย่าง มนุษย์พูดภาษามคธไว้ว่า มารดาเป็นชาวทมิฬ บิดาเป็นชาวอันธกะ ทารกที่เกิดมาได้ยินภาษาของ ฝ่ายใดก่อนก็จะพูดภาษาของฝ่ายนั้น แต่ถ้าไม่ได้ยิน ภาษาของฝ่ายใดทารกคนนั้นก็จะพูดภาษามคธ หรือ ทารกที่เกิดในป่าไม่มีบิดามารดาดูแลสอนภาษาให้ เมื่อเติบโตขึ้นมากก็จะพูดภาษามคธ ภาษามคธ จึงเป็นภาษาธรรมชาติหรือภาษากลาง เมื่อพูด ภาษาอะไรไม่ได้ก็จะพูดภาษามคธ เพราะว่าภาษามคธ จะมีเสียงเป็นอารมณ์ ไม่ใช่มีบัญญัติเป็นอารมณ์ คือเมื่อประสงค์จะพูดเพียงแต่เปล่งเสียงออกมา ผู้ที่รู้ภาษามคธจะทราบได้ทันทีว่าหมายถึงอะไร เช่น

พระพุทธเจ้าได้ทรงฟังเสียงร้องของเปรต ที่เป็นญาติ
 ของพระเจ้าพิมพิสาร ก็ทรงทราบทันทีว่า เปรต
 เหล่านั้นพูดว่าอะไร เนื่องจากพระพุทธเจ้าทรงพูด
 และฟังภาษามคธได้ จึงทรงทราบและสนทนากับ
 สัตว์นรก เปรต อสุรกาย สัตว์เดียรัจฉาน เทวดา
 มาร พรหมทั้งหลายได้ ส่วนภาษามนุษย์ทั่วไป
 นอกจากจะมีเสียงเป็นอารมณ์แล้ว ยังจะต้องมีบัญญัติ
 ภาษานี้เป็นอารมณ์ด้วย คือเสียงที่เปล่งออกมา
 ตามหลักไวยากรณ์เป็นเพียงสระ ต้องมีพยัญชนะ
 ประกอบจึงจะเข้าใจความหมาย เช่น การเปล่งเสียง
 ออกมาว่า ไอ ไอ่ ออ ถ้าไม่มีพยัญชนะประกอบ
 จะไม่ทราบได้เลยว่าหมายถึงอะไร แต่ถ้ามีพยัญชนะ
 ประกอบ เช่น ป น ม จะทราบความหมายได้ทันที
 ว่าไปไหนมา ซึ่งแต่ละชาติแต่ละภาษาจะมีบัญญัติ

เป็นของตัวเอง เช่น ภาษาไทย เรียกว่า ไป ภาษา
 อังกฤษ เรียกว่า go เป็นต้น ดังนั้น ภาษามนุษย์
 ในโลกนี้ จึงต้องมีระเบียบแบบแผนในการใช้ภาษา
 ที่เรียกว่า “ไวยากรณ์” เป็นของตนเอง แม้ภาษามคธ
 ที่รู้จักกันในนามภาษาบาลีก็มีไวยากรณ์ สำหรับอ่าน
 และแปลเพื่อให้มนุษย์ได้ศึกษา และเข้าใจภาษามคธ
 อย่างมนุษย์ โดยมีทั้งเสียงและบัญญัติภาษา
 เป็นอารมณ์ เมื่อภาษามคธของมนุษย์มีทั้งเสียง
 และบัญญัติภาษาเป็นอารมณ์ มนุษย์ก็จะถ่ายทอด
 ความรู้ภาษามคธในรูปของบาลีที่มีไวยากรณ์ไปสู่
 อักษร และภาษาของตน เช่น อักษรไทย เขียนว่า
 พุทธ แปลว่า พระพุทธเจ้า อักษรโรมันเขียนว่า
 Buddho ส่วนคำแปล ก็จะแปลไปตามบัญญัติ
 ภาษาของชนชาตินั้น ๆ ไม่ซ้ำกัน

ในประเทศไทยมีการส่งเสริมให้มีการเรียน
 ภาษามคธในรูปบาลีกำหนดไว้ ๔ ช่วงชั้น เรียกว่า
 ประโยค โดยเริ่มตั้งแต่ชั้นประโยค ๑-๒ และ
 เปรียญธรรม ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ และ ๙
 ผู้ที่สอบได้ตั้งแต่ชั้นเปรียญธรรม ๓ ประโยค
 ขึ้นไป เรียกว่า “มหา” หรือมหาเปรียญธรรม
 ซึ่งใช้อักษรย่อว่า “ป.ธ.” ผู้ที่เรียนภาษาบาลี
 โดยทั่วไปจะเป็นพระภิกษุสามเณร ต่อมา มีอุบาสิกา
 (แม่ชี) สามารถเรียนภาษาบาลีจนจบชั้นประโยค ๔
 หลายท่าน อุบาสิกาที่สอบภาษาบาลีได้จะไม่เรียกว่า
 “มหา” และจะไม่ใช้อักษรย่อว่า “ป.ธ.” แต่จะใช้ว่า
 “บ.ศ.” แทน หมายถึง บาลีศึกษา

การสอบบาลีสมัยก่อน ต้องสอบต่อหน้า พระพิภคร์ในพระบรมมหาราชวัง เรียกว่า “สอบสนามหลวง” โดยไม่ใช้ข้อเขียนให้สอบปากเปล่า ผู้ที่มีความสามารถอาจจะสอบได้คราวละหลายประโยค ส่วนกำหนดการสอบอาจจะมีกำหนดให้สอบทุกปี หรือสอบปีเว้นปี หรือหลาย ๆ ปี สอบ ๑ ครั้ง ต่อมาแม้จะมีการสอบด้วยข้อเขียน และกำหนดให้มีการสอบเป็นประจำทุกปีก็ยิ่งเรียกการสอบนั้นว่า “สอบบาลีสนามหลวง” จนถึงปัจจุบันผู้ที่สอบเปรียญธรรม ๙ ประโยค หรือ ป.ธ. ๙ ได้ รูปแรก สมัยสอบปากเปล่าที่ยังเป็นสามเณรอยู่ ได้แก่ สามเณรสา ต่อมาได้รับการสถาปนาให้เป็นสมเด็จพระสังฆราช วัตรราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ สามเณรปลัดวัดเบญจมบพิตร

สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค ครั้นยังเป็นสามเณร
 สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงพอพระทัยเป็นอย่างยิ่ง
 จึงเสด็จเข้าไปทรงอุ้ม และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 ให้นำรถยนต์หลวงพาไปส่งถึงอาราม ต่อมาทรง
 อุปถัมภ์ให้จัดอุปถัมภ์เป็นนาคหลวง ซึ่งยังคง
 ถือเป็นธรรมเนียมถึงทุกวันนี้ และถือเป็นประเพณี
 ผู้ที่สอบเปรียญธรรม ๙ ประโยคได้ จะมีรถยนต์หลวง
 พาไปส่งถึงพระอาราม ส่วนผู้ที่สอบเปรียญธรรม
 ๙ ประโยคได้รูปแรก โดยวิธีสอบด้วยข้อเขียนได้แก่
 พระมหาเมฆ อธิญาณโณ (อำเภอจจริต) วัดเทพศิริน-
 ทราวาส พ.ศ. ๒๔๖๙ ผู้ที่สอบเปรียญธรรม
 ๙ ประโยค ได้ทั้งที่สอบปากเปล่าเท่าที่ค้นได้มีจำนวน
 ๓๐ รูป และที่สอบข้อเขียนจำนวน ๑,๓๒๕ รูป
 รวมผู้ที่สอบเปรียญธรรม ๙ ประโยคได้ทั้ง ๒ ระบบ
 จำนวน ๑,๓๕๕ รูป (พ.ศ. ๒๕๕๑)

ภาษามคธเป็นภาษาที่รักษาพระพุทธศาสนา

หมายความว่า บรรดาวินัยกรรมทั้งหลาย
 ของพระภิกษุสงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นการสวดกฐิน
 การสวดอุปัสมบท (บวชนาค) การสวดผูกพัทธสีมา
 ล้วนแล้วต้องสวดด้วยภาษามคธทั้งนั้น และจะต้อง
 สวดให้ถูกต้องตามหลักอักขรวิธี มีเสียงหนัก เสียงเบา
 เป็นต้น มิฉะนั้นจะถือว่าอักขรวิบัติ และจะทำให้
 กรรมนั้น วิบัติไปด้วย ซึ่งถือว่าวินัยกรรมนั้นใช้ไม่ได้
 เช่น การสวดอุปัสมบท ถ้าสวดวิบัติหรือสวดไม่ถูก
 อุปสัมปทากรรมนั้นก็เสียไป ผู้บวชจะไม่ใช่พระภิกษุ
 นอกจากนี้พระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ
 เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา โยชนา คัมภีร์
 ล้วนจารึกด้วยภาษามคธ จึงทำให้พระพุทธศาสนา

ดำรงอยู่ได้สองพันกว่าปีแล้ว ถ้าจารึกด้วยภาษาทั่วไป พระสังฆกรรมจะดำรงอยู่ได้ไม่นาน จะทำให้เกิด พระสังฆกรรมปฏิรูป คือ การเปลี่ยนแปลงความหมาย ของหลักธรรมคำสอนไปตามคติความเชื่อหรือ ความเข้าใจของตนเอง ภาษามคธจึงเป็นภาษา ที่ช่วยรักษาพระพุทธศาสนาไว้ให้ดำรงมั่นอยู่

ภาษามคธเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงใช้

แสดงธรรม

หมายความว่า หลักธรรมคำสอนทั้งหมด ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าทรงแสดงด้วย ภาษามคธทั้งสิ้น เช่น การแสดงพระธรรมจัก กัปปวัตตนสูตรโปรดเบญจวัคคีย์ก็ทรงแสดงด้วย ภาษามคธ ไม่ว่าจะเบญจวัคคีย์จะฟังภาษามคธ

ได้หรือไม่ก็ได้ก็ตาม ชื่อนั้นไม่เป็นปัญหา เนื่องจาก
พระสุรเสียงของพระองค์ที่ทรงเปล่งออกมา แม้จะ
เป็นภาษามคธ แต่ด้วยพระพุทธานุภาพ จึงทำให้
ผู้ฟังพระสุรเสียงนั้น มีความรู้ลึกเสมือนหนึ่ง
พระพุทธรองค์ตรัสด้วยภาษาของตน เช่น ผู้ฟังเป็น
ชาวทมิฬก็จะได้ยินพระพุทธรองค์ตรัสเป็นภาษาทมิฬ
ถ้าผู้ฟังเป็นชาวอัมบะก็จะได้ยินพระสุรเสียงของ
พุทธรองค์ตรัสเป็นภาษาอัมบะ ซึ่งแท้จริงแล้ว
พระพุทธรองค์ตรัสด้วยภาษามคธ ภาษามคธจึงมี
ความมหัศจรรย์มาก แม้โบราณจารย์ในยุคหลัง
จะท่องหรือสวดคาถาอาคม ก็ต้องใช้ภาษามคธ
เพื่อความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อภาษามคธ
หรือภาษาบาลีมีความสำคัญดังกล่าวมานี้ ผู้ที่สนใจ

จะศึกษาพระพุทธศาสนา ควรจะมีความรู้เรื่องภาษามคธ แม้จะแปลไม่ได้ก็ควรจะสามารถอ่านได้ อ่านถูกต้อง เพื่อไม่ให้เกิดการกล่าวพระพุทธพจน์หรือพระพุทธรูป ซึ่งเป็นภาษามคธคลาดเคลื่อนหรือผิดไป หนังสือคู่มือการอ่านภาษาบาลีเบื้องต้นที่ท่านถืออยู่นี้จะช่วยท่านได้

บทที่ ๑

พยัญชนะและสระในภาษาบาลี

พยัญชนะ

พยัญชนะในภาษาบาลี มี ๓๓ ตัว คือ

ก ข ค ง ฉ

จ ฉ ช ฎ ฌ

ฎ จ ฑ ฒ ณ

ต ถ ท ธ น

ป ผ พ ภ ม

ย ร ล ว ส ห พ^๐ (อัง)

พยัญชนะ ๓๓ ตัวนี้ จัดเป็น ๒ ชนิด ได้แก่

๑. พยัญชนะวรรค คือ พยัญชนะที่จัดเป็นพวกหรือกลุ่มโดยแต่ละกลุ่มมีฐานกรณ์ที่เกิดเดียวกัน การอ่านภาษาบาลีเมื่ออ่าน

๒. พยัญชนะอวรรค คือ พยัญชนะที่ไม่เป็นพวกเป็นหมู่เพราะมีฐานกรณ์ที่เกิดต่างกัน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เศษวรรค

พยัญชนะวรรค มี ๕ วรรค คือ

ก ข ค ฉ ง เรียกว่า ก วรรค

จ ฉ ช ฌ ญ เรียกว่า จ วรรค

ฎ ฐ ฑ ฒ ณ เรียกว่า ฎ วรรค

ต ถ ท ธ น เรียกว่า ต วรรค

ป ผ พ ภ ม เรียกว่า ป วรรค

พยัญชนะ ๒๕ ตัวนี้ จัดเป็นพวก ๆ ตามฐานกรณ์ที่เกิดเดียวกัน จึงเรียกว่า พยัญชนะวรรค

พยัญชนะอวรรค คือ

ย ร ล ว ส ห พ ์ ° (อัง)

พยัญชนะ ๘ ตัวนี้ ไม่เป็นพวกเป็นหมู่กันเพราะมี
ฐานกรณ์ที่เกิดต่างกัน จึงเรียกว่า พยัญชนะอวรรค

สระ

สระในภาษาบาลี มี ๘ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ
อู เอ โอ

สระอา ถึง สระโอ มีรูปสระเหมือนภาษาไทย
เช่น ราชา อิติ สีสานิ มุสาวาธา วิญญู เวมณี
โกคี เป็นต้น ส่วนสระ อ (อะ) ไม่มีเครื่องหมาย
สระอะ (วิสรรชนีย์ = ะ) ปรากรฐเหมือนภาษาไทย
พยัญชนะที่มีเสียงสระอะ จะเขียนพยัญชนะไว้ลอย ๆ
เวลาอ่านต้องออกเสียงสระอะด้วยเสมอ

เช่น นโม (นะโม) ภควโต (ภะคะวะโต) อรหโต (อะระหะโต) เตเชน (เตเชนะ) เป็นต้น

๑. สระที่ออกเสียงสั้น มี ๓ ตัว คือ อ อ อิ อู ชื่อว่า รัสสระ เช่น อติ ครุ เป็นต้น

๒. สระที่ออกเสียงยาว มี ๕ ตัว คือ อา อี้ อู เอ โอ ชื่อว่า ทิมะ เช่น ภาคี ปุชา เตโธ เป็นต้น เอ กับ โอ มีพยัญชนะสังโยค (ตัวสะกด) อยู่หลัง จัดเป็น รัสสระ เช่น เสขโย โสตติ เป็นต้น

๓. สระที่เป็นทิมะ (เสียงยาว) และสระที่มีพยัญชนะสังโยค (ตัวสะกด) และนิคหิต (°) อยู่หลัง ชื่อว่า ครุมี่เสียงหนัก เช่น ฎปาโล โกเสยย์ เป็นต้น

๔. สระที่เป็น รัสสระ (เสียงสั้น) ไม่มีพยัญชนะสังโยค (ตัวสะกด) หรือนิคหิต (°) อยู่หลัง ชื่อว่า ลหุ มีเสียงเบา เช่น ปติ มุณี เป็นต้น

บทที่ ๒

การอ่านภาษาบาลี

การอ่านภาษาบาลี

ภาษาบาลี มีการใช้เครื่องหมายประกอบ การเขียนและการอ่าน ดังนี้

๑. เครื่องหมาย (.) เรียกว่า พินทุ หรือจุด เมื่ออยู่ที่พยัญชนะตัวใดถ้าพยัญชนะตัวหน้า ของพยัญชนะนั้นไม่มีรูปสระกำกับอยู่ ให้อ่านเป็น ไหมหันอากาศ (˘) และเป็นตัวสะกดด้วย

เช่น ธมฺโม (ธัมโม) สงฺโฆ (สังโฆ)

เป็นต้น

๒. เครื่องหมาย (.) พินทุ หรือจุด อยู่ที่พยัญชนะที่พยัญชนะตัวหน้ามีรูปสระอา อี อึ อู อู อเ ออ กำกับอยู่ เป็นตัวสะกดเท่านั้น

การอ่านภาษาบาลีเบื้องต้น

เช่น วิณฺญ (วิญญ) พุทฺโธ (พุทฺโธ)
 เสยฺโย (เสยโย) โสตฺติ (โสตติ) เป็นต้น

๓. ศัพท์บางศัพท์ที่มีจุด (.) อยู่ใต้
 พยัญชนะใช้ควบกล้ำกับพยัญชนะอื่น เช่น

๓.๑ พรหฺมา

อ่านว่า พรหฺมา ออกเสียงว่า พรหม-มา

๓.๒ พยณฺชนํ

อ่านว่า พยณฺชนํ ออกเสียงว่า พะ-ยัน-ชะ-นัง

๓.๓ วฺยากรณํ

อ่านว่า วฺยากระระนัง ออกเสียงว่า วะ-ยา-กะ-ระ-นัง

๓.๔ พฺยากตํ

อ่านว่า พฺยากะตัง ออกเสียงว่า พะ-ยา-กะ-ตัง

๓.๕ สฺวากฺขาโต

อ่านว่า สฺวากฺขาโต ออกเสียงว่า สะ-หฺวาก-ขา-โต

๓.๖ ตุมเห

อ่านว่า ตุมเห ออกเสียงว่า ตุม-เห

๓.๗ อมห

อ่านว่า อัมหะ ออกเสียงว่า อัม-หะ

๓.๘ วิรุฬโห

อ่านว่า วิรุฬโห ออกเสียงว่า วิ-รฺน-โห

๓.๙ สัมมุฬโห

อ่านว่า สัมมุฬโห ออกเสียงว่า สัม-มฺน-โห

๓.๑๐ สัมปมุฬเหตถ

อ่านว่า สัมปะมุฬเหตถะ ออกเสียงว่า สัม-ปะ-มฺน-
เหต-ถะ

๔. ศัพท์บางศัพท์มีจุด (.) อยู่ใต้พยัญชนะ
อ่านกึ่งเสียง และกล้ำด้วยพยัญชนะอื่น เช่น

๔.๑ ตุ๋มิ

อ่านว่า ต้วง ออกเสียงว่า ตะ-วัง (ออกเสียงอะ
เล็กน้อยไม่เต็มเสียง)

๔.๒ ตัสมา

อ่านว่า ตัสมา ออกเสียงว่า ตัด-สะ-หมา

๔.๓ เส่ว

อ่านว่า สเหว ออกเสียงว่า สะ-เหว

๔.๔ เทว

อ่านว่า ทเว ออกเสียงว่า ทะ-เว

๔.๕ กตุวา

อ่านว่า กัตวา ออกเสียงว่า กัด-ตะ-วา

๔.๖ วตุวาน

อ่านว่า วัตวานะ ออกเสียงว่า วัต-ตะ-วา-นะ

๕. เครื่องหมาย (°) จุดไปรุ่ง เรียกว่า
 นิคหิต ถ้าอยู่บนพยัญชนะตัวที่ไม่มีรูปสระกำกับ
 ให้อ่านออกเสียงเป็น อัง

เช่น พุท[ั]ธิ (พุท[ั]ธิง) ธม[ั]ม (ธม[ั]มมัง) สง[ั]ฆ[ั]
 (สัง[ั]ฆัง) ลัม[ั]โร (ลัม[ั]วะโร) เป็นต้น

๖. ถ้าเครื่องหมาย (°) นิคหิต อยู่กับ
 สระใด ให้อ่านออกเสียงเป็น ง สะกด ตามสระนั้น

เช่น วิ[ั]ล[ั] (วิ[ั]ลุง) พา[ั]หุ[ั] (พา[ั]หุง) กา[ั]ตุ[ั]
 (กา[ั]ตุง) ธม[ั]มา[ั]จารี (ธม[ั]มา[ั]จาริง) เป็นต้น

อนึ่ง พยัญชนะ ท ในภาษาบาลีออกเสียง
 เป็น ค เสมอ เช่น ปณ[ั]ท[ั]ติโต อ่านว่า ปัน-ติ-โต มณ[ั]ท[ั]ล[ั]
 อ่านว่า มัน-คะ-ล[ั]ง เป็นต้น

พยัญชนะ จ्ञ, ญ ในภาษาบาลีไม่มีฐาน
ตัวอย่าง จ ญ

พยัญชนะ ห เฉพาะที่ลงสระอี ให้ออกเสียง
เป็น ฮ เช่น วิญญูหิตี เป็นต้น อ่านว่า วิญญ-ญู-ฮี้-ติ
นอกจากนี้ให้ออกเสียงเป็น หอหีบ เช่น เติม

บทที่ ๓

สังขยา การนับ มี ๒ ชนิด

สังขยา การนับ มี ๒ ชนิด คือ

๑. ปกติสังขยา นับโดยปกติ เช่น หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า เป็นต้น

๒. ปุรณสังขยา นับจำนวนเต็ม เช่น ที่หนึ่ง ที่สอง ที่สาม ที่สี่ ที่ห้า เป็นต้น

ปกติสังขยา การนับโดยปกติ ดังนี้

เอก	อ่านว่า เอกะ	๑
ทุวิ	อ่านว่า ทะวิ	๒
ติ	อ่านว่า ตี	๓
จตุ	อ่านว่า จะตุ	๔

ปณฺจ	อ่านว่า ปัญฺจะ	๕
ฉ	อ่านว่า ฉะ	๖
สฺตต	อ่านว่า สัตตะ	๗
อฏฺฐจ	อ่านว่า อัฐฺฐะ	๘
นว	อ่านว่า นวะ	๙
ทส	อ่านว่า ทะสะ	๑๐
เอกาทส	อ่านว่า เอกาทะสะ	๑๑
ทฺวาทส, พารส	อ่านว่า ทวะวา-ทะสะ, พาระสะ	๑๒
เตรส	อ่านว่า เต-ระสะ	๑๓
จตุทฺทส, จุทฺทส	อ่านว่า จะตุททะสะ, จุททะสะ	๑๔
ปณฺจทส, ปณฺณวรส	อ่านว่า ปัญฺจะทะสะ, ป็นณะระสะ	๑๕

โสฬส	อ่านว่า โสฬสะสะ	๑๖
สตุตฺรส	อ่านว่า สัตตะระสะสะ	๑๗
อฏฺฐจารส	อ่านว่า อฏฐจฺจารสะสะ	๑๘
เอภฺนวิสฺติ, ภูณวิส	อ่านว่า เอภฺนุระวิสะสะติ, ภูณุระวิสะสะ	๑๙
วิส, วิสฺติ	อ่านว่า วิสะสะ, วิสะสะติ	๒๐

ปุรณสังขยา นับจำนวนเต็ม ดังนี้

ปจฺโม	อ่านว่า ประจฺจโม	ที่ ๑
ทุติโย	อ่านว่า ทุติโย	ที่ ๒
ตติโย	อ่านว่า ตะติโย	ที่ ๓
จตุตฺโถ	อ่านว่า จะตุตฺโถ	ที่ ๔
ปณฺจโม	อ่านว่า ปัญฺจโม	ที่ ๕
ฉฺฉโฆ	อ่านว่า ฉฉฺฉโฆ	ที่ ๖
สตุตฺโม	อ่านว่า สัตตะโม	ที่ ๗

อฏฺฐโม	อ่านว่า	อฏฺฐฐโม	ที่ ๙
นวม	อ่านว่า	นวะโม	ที่ ๙
ทสโม	อ่านว่า	ทะสะโม	ที่ ๑๐
เอกาทสโม	อ่านว่า	เอกาทะสะโม	ที่ ๑๑
ทวาทสโม, พารสโม	อ่านว่า	ทวาทะสะโม,	
		พาระสะโม	ที่ ๑๒
เตรสโม	อ่านว่า	เต-ระสะโม	ที่ ๑๓
จุกฺทสโม	อ่านว่า	จุกฺททะสะโม	ที่ ๑๔
ปณฺณรสโม	อ่านว่า	ปณฺณะระสะโม	ที่ ๑๕
โสฬสโม	อ่านว่า	โสฬสะสะโม	ที่ ๑๖
สตุตฺตรสโม	อ่านว่า	สตุตตะระสะโม	ที่ ๑๗
อฏฺฐาสรโม	อ่านว่า	อฏฺฐฐาระสะโม	ที่ ๑๘
เอกฺกนวิสฺติโม	อ่านว่า	เอกฺกนะวิสะติโม	ที่ ๑๙
วิสฺติโม	อ่านว่า	วิสะติโม	ที่ ๒๐

บทที่ ๔

ชื่อเดือน

ชื่อเดือน ๑๒ เดือน

๑. ผู้สูตมาต, ปุสูตมาต
อ่านว่า ผู้สฺสະมาตະ, ปุสฺสະมาตະ
เดือนมกราคม
๒. มามมาต อ่านว่า มาฆะมาตະ
เดือนกุมภาพันธ์
๓. ผคฺคฺณมาต อ่านว่า ผคฺคฺณะมาตະ
เดือนมีนาคม
๔. จิตฺตมาต อ่านว่า จิตตະมาตະ
เดือนเมษายน
๕. วิสาขมาต, เวสสาขมาต
อ่านว่า วิสาขะมาตະ, เวสสาขะมาตະ
เดือนพฤษภาคม

๖. เฏฐจมาต อ่านว่า เฏฐจะมาตະ
เดือนมิถุนายน
๗. อาสาฬหมาส อ่านว่า อาสาฬหะมาตະ
เดือนกรกฎาคม
๘. สาวณมาต^๑ อ่านว่า สาวณะมาตະ
เดือนสิงหาคม
๙. โปฏฐจปทมาต, ภัททปทมาต
อ่านว่า โปฏฐจะปะทะมาตະ, ภัททะปะทะมาตະ
เดือนกันยายน
๑๐. อสฺสยฺชมาต อ่านว่า อัสสะยฺชมาตະ
เดือนตุลาคม
๑๑. กตฺติกมาต อ่านว่า กัตติกะมาตະ
เดือนพฤศจิกายน
๑๒. มิคสิรมาต อ่านว่า มิคะสิระมาตະ
เดือนธันวาคม

---

^๑บางแห่งเป็นสาวณมาต ก็มี.

บทที่ ๕

ชื่อวัน

ชื่อวัน ๗ วัน

๑. รวิวารโ, อาทิจวารโ
อ่านว่า ระวิวารโ, อาทิจจะวารโ วันอาทิตย์
๒. จันทวารโ, สติวารโ
อ่านว่า จันทวารโ, สะติวารโ วันจันทร์
๓. ฤๅมวารโ, กุชวารโ
อ่านว่า ฤๅมวารโ, กุชะวารโ วันอังคาร
๔. พุชวารโ, วุชวารโ
อ่านว่า พุชะวารโ, วุชะวารโ วันพุธ
๕. ครววารโ, วิหปะตติวารโ
อ่านว่า คระวารโ, วิหปะตติวารโ วันพฤหัสบดี
๖. สุกกวารโ อ่านว่า สุกกวารโ วันศุกร์
๗. สนิวารโ, โสรววารโ
อ่านว่า สะนิวารโ, โสระวารโ วันเสาร์

แบบฝึกหัดที่ ๑

๑. บทนมัสการพระรัตนตรัย

ภาษาบาลี อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา, พุทฺธํ ภควนฺตุ
อภิวาเทมิ.

อ่านว่า อระระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา,
พุทฺธัง ภะคะวันตัง อภิวาเทมิ.

แปลว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นพระอรหันต์,
ดับเพลิงกิเลสเพลิงทุกข์สิ้นเชิง,
ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง, ข้าพเจ้า
ขออภิวาท พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้รู้ ผู้ตื่น
ผู้เบิกบาน ฯ

ภาษาบาลี สุวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม, ธมฺมํ
นมสฺสามิ.

อ่านว่า สวากขาโต ภาคะวะตา รัมโม, รัมมัง
นะมัสสามิ.

แปลว่า พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสไว้ดีแล้ว, ข้าพเจ้าขอนมัสการ
พระธรรม ฯ

ภาษาบาลี **สุปฏิปันโน ภควโต สาวกสงฺโฆ,
สงฺฆิ นมามิ.**

อ่านว่า สุปะฏิปันโน ภาคะวะโต สวะกะสังโฆ,
สังฆัง นะมามิ.

แปลว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า
ปฏิบัติดีแล้ว, ข้าพเจ้าขอนอบน้อม
พระสงฆ์ ฯ

๒. บทนมัสการพระผู้มีพระภาคเจ้า

ภาษาบาลี นโม ตสฺส ภควโต อรหโต
สมมาสัมพุทฺธสฺส. (ว่า ๓ ครั้ง)

อ่านว่า นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต
สัมมาสัมพุทฺธัสสะ.

แปลว่า ขอนอบน้อม แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า
พระองค์นั้น, ซึ่งเป็นผู้ไกลจากกิเลส,
ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง ฯ
(ว่า ๓ ครั้ง)

๓. บทไตรสรณคัมภ์

ภาษาบาลี พุทฺธํ สรณํ คัจฉามิ.

อ่านว่า พุทธัง สระระณัง คัจฉามิ.

แปลว่า ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้า เป็นสรณะ
ที่ระลึกนับถือ ฯ

ภาษาบาลี **ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.**

อ่านว่า ธัมมิงฺ ณะระณัง คัจฉามิ.

แปลว่า ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรม เป็นสรณะ
ที่ระลึกนับถือ ฯ

ภาษาบาลี **สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.**

อ่านว่า สังฆิงฺ ณะระณัง คัจฉามิ.

แปลว่า ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์ เป็นสรณะที่ระลึก
นับถือ ฯ

ภาษาบาลี **พุทฺธิมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.**

อ่านว่า พุติยัมปิ พุทฺธิงฺ ณะระณัง คัจฉามิ.

แปลว่า ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้า เป็นสรณะ
ที่ระลึกนับถือ แม้ครั้งที่ ๒ ฯ

ภาษาบาลี **ทุติยัมปิ ฐมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.**

อ่านว่า ตุติยัมปิ ฐมมํ สรรณัง คัจฉามิ.

แปลว่า ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรม เป็นสรณะ
ที่ระลึกนับถือ แม้ครั้งที่ ๒ ฯ

ภาษาบาลี **ทุติยัมปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.**

อ่านว่า ตุติยัมปิ สงฆมํ สรรณัง คัจฉามิ.

แปลว่า ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์ เป็นสรณะที่ระลึก
นับถือ แม้ครั้งที่ ๒ ฯ

ภาษาบาลี **ตติยัมปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.**

อ่านว่า ตติยัมปิ พุทธัง สรรณัง คัจฉามิ.

แปลว่า ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้า เป็นสรณะ
ที่ระลึกนับถือ แม้ครั้งที่ ๓ ฯ

ภาษาบาลี **ตติยมฺปิ ฐมฺมํ สรณํ กัจฉามิ.**

อ่านว่า ตะตติยมฺปิ ฐมฺมัง สะระณัง กัจฉามิ.

แปลว่า ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรม เป็นสรณะที่ระลึก
นับถือ แม้ครั้งที่ ๓ ฯ

ภาษาบาลี **ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ กัจฉามิ.**

อ่านว่า ตะตติยมฺปิ สงฺฆัง สะระณัง กัจฉามิ.

แปลว่า ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์ เป็นสรณะที่ระลึก
นับถือ แม้ครั้งที่ ๓ ฯ

๔. บทสิกขาบท ๕

ภาษาบาลี ปาณาติปาตา เวรมณี สิกขาปท^๑
สมาதியามิ.

อ่านว่า ปาณาติปาตา เวระมะณี สิกขาปะทัง
สะมาதியามิ.

แปลว่า ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท เว้นจาก
การฆ่าสัตว์ ฯ

ภาษาบาลี อทินนทานา เวรมณี สิกขาปท^๑
สมาதியามิ.

อ่านว่า อะทินนทานา เวระมะณี สิกขาปะทัง
สะมาதியามิ.

---

^๑เวรมณี สิกขาปท^๑ อภิ. วิ. (บาลี) ๓๕/๗๐๓/๓๔๙ ; อภิ. วิ. (ไทย) ๓๕/๗๐๓/๔๔๗ ; เวรมณี สิกขาปท^๑ ชุ. ชุ. (บาลี) ๒๕/๑-๒/๑-๓ ; ชุ. ชุ. (ไทย) ๒๕/๑-๒/๑-๓.

แปลว่า ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท เว้นจาก
การถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ ฯ

ภาษาบาลี **กาเมสุมิจณาจารา เวมณี สิกฺขาปทํ
สมาทียามิ.**

อ่านว่า กาเมสุมิจณาจารา เวมะณี สิกขาปะทัง
สะมาทียามิ.

แปลว่า ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท เว้นจาก
การประพฤตินิโคตโนกาม ฯ

ภาษาบาลี **มุสาวาทา เวมณี สิกฺขาปทํ สมาทียามิ.**

อ่านว่า มุสาวาทา เวมะณี สิกขาปะทัง
สะมาทียามิ.

แปลว่า ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท เว้นจาก
การพูดเท็จ ฯ

ภาษาบาลี **สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจानา เวมณี
สิกขาปทํ สมาதியามิ.**

อ่านว่า สุราเมระยะมัชชปะมาทัญจฺจานา
เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาதியามิ.

แปลว่า ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท เว้นจาก
การดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัย
อันเป็นฐานแห่งความประมาท ฯ

ภาษาบาลี **อิมานิ ปญฺจ สิกขาปทานิ สมาதியามิ.**

อ่านว่า อิมานิ ปัญฺจ สิกขาปะทานิ สะมาதியามิ.

แปลว่า ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท ๕ เหล่านี้ ฯ

ภาษาบาลี **สีเลน สุคตํ ยนฺติ สีเลน โภคสมฺปทา
สีเลน นิพฺพุตํ ยนฺติ ตสฺมา สํลํ วิโสชฺเช.**

อ่านว่า สี่เถนะ สุคะติง ยันติ สี่เถนะ
 โภคะสัมปะทา สี่เถนะ นิพพุติง ยันติ
 ตัสมา สีสัง วิโสชเย.

แปลว่า บุคคลจะไปสู่สุคติเพราะศีล จะมี
 โภคทรัพย์เพราะศีล จะไปสู่พระนิพพาน
 เพราะศีล เพราะฉะนั้น ฟังชำระศีล
 ให้บริสุทธิ์ ๓

แบบฝึกหัดที่ ๒

๑. บทสรรเสริญพระพุทธคุณ

ภาษาบาลี อิติปิ โส ภควา อรหํ สมมาสัมพุทโธ,
 อ่านว่า อิติปิ โส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ,
 แปลว่า แม้เพราะเหตุอย่างนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า
 พระองค์นั้น เป็นผู้ไกลจากกิเลส เป็นผู้
 ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง ฯ

ภาษาบาลี วิชชาจรณสมบฺปนโน สุคโต โลกวิทู,
 อ่านว่า วิชชาจะระณะสัมปฺปนโน สุคะโต โลกะวิทู,
 แปลว่า เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจะระณะ
 เป็นผู้เสด็จไปแล้วด้วยดี เป็นผู้รู้โลก
 อย่างแจ่มแจ้ง ฯ

ภาษาบาลี **อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ,**

อ่านว่า **อะนุตตะโร ปุริสัทมมะสารถะถิ,**

แปลว่า **เป็นผู้สามารถฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้
อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า ฯ**

ภาษาบาลี **สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ.**

อ่านว่า **สัตถา เทวะมะนุสสานัง พุทโธ ภะคะวาติ.**

แปลว่า **เป็นครูผู้สอนของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม
เป็นผู้มีความจำเริญ จำแนกธรรม
สั่งสอนสัตว์ ดังนี้ ฯ**

๒. บทสรรเสริญพระธรรมคุณ

ภาษาบาลี **สุวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม,**

อ่านว่า **สุวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม**

แปลว่า พระธรรมเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสไว้ดีแล้ว ฯ

ภาษาบาลี สันทิฏฐิจิโก อกาลิโก เอหิปัสสิโก
โอบนยิโก,

อ่านว่า สันทิฏฐิจิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิโก
โอบณะยิโก

แปลว่า เป็นธรรมที่เห็นได้ด้วยตนเอง เป็นธรรม
ที่ให้ผล ได้ไม่จำกัดกาล เป็นธรรม
ที่ควรกล่าวว่าท่านจงมาดูเถิด เป็นธรรม
ที่ควรน้อมเข้ามาใส่ตัว ฯ

ภาษาบาลี ปัจจตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิตติ.

อ่านว่า ปัจจตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิตติ.

แปลว่า เป็นธรรมที่ผู้รู้พึงรู้ได้เฉพาะตน ดังนี้ ฯ

๓. บทสรรเสริญพระสังฆคุณ

ภาษาบาลี สุปฏิปนโน ภควโต สาวกสงฺโฆ,
 อ่านว่า สุปะฏิปันโน ภาคะวะโต สาวะกะสังโฆ,
 แปลว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า
 ปฏิบัติดีแล้ว ฯ

ภาษาบาลี อุกุสฺสปฏิปนโน ภควโต สาวกสงฺโฆ,
 อ่านว่า อุกุสสะฏิปันโน ภาคะวะโต สาวะกะสังโฆ,
 แปลว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า
 ปฏิบัติตรงแล้ว ฯ

ภาษาบาลี ฉฺญาบปฏิปนโน ภควโต สาวกสงฺโฆ,
 อ่านว่า ฉฺญาบะปะฏิปันโน ภาคะวะโต สาวะกะสังโฆ,
 แปลว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า
 ปฏิบัติเพื่ออริยธรรมเป็นเครื่องออกจาก
 ทุกข์แล้ว ฯ

ภาษาบาลี สามิจิปฏิปนโน ภควโต สาวกสงโฆ,
 อ่านว่า สามิจิปะฏิปันโน ภาคะวะโต สาวะกะสังโฆ,
 แปลว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า
 ปฏิบัติสมควรแล้ว ฯ

ภาษาบาลี ยทิทัง จตตาริ ปุริสยุกานิ,
 อ่านว่า ยะทิทัง จัตตาริ ปุริสะยุกานิ,
 แปลว่า ได้แก่บุคคลเหล่านี้ คือ คู่แห่งบุรุษ ๔ คู่ ฯ

ภาษาบาลี อฏฺฐจ ปุริสปุคฺคฺลา,
 อ่านว่า อฏฺฐะจ ปุริสะปุคคะลา,
 แปลว่า นับเป็นรายบุคคลได้ ๘ บุรุษ ฯ

ภาษาบาลี เอส ภควโต สาวกสงโฆ,
 อ่านว่า เอสะ ภาคะวะโต สาวะกะสังโฆ,

แปลว่า   นั่นแหละ พระสงฆ์สาวกของพระผู้มี
                   พระภาคเจ้า ฯ

ภาษาบาลี   **อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทกฺขิณเยโย**
อณฺชติกรณียो^๑,

อ่านว่า   อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิณเยโย
                   อัญชติกะระณียโย,

แปลว่า   เป็นผู้ควรแก่สักการะที่เขานำมาบูชา
                   เป็นผู้ควรแก่สักการะที่เขาจัดไว้ต้อนรับ
                   เป็นผู้ควรรับทักษิณาทาน เป็นผู้ควร
                   ทำอัญชติ ฯ

---

^๑อณฺชติกรณียโย อภ. ฉกภ. (บาลี) ๒๒/๑๐/๒๗๕-๒๗๘. อภ. ฉกภ.
 (ไทย) ๒๒/๑๐/๔๒๑-๔๒๕. อณฺชติกรณียโย ส. ส. (บาลี)
 ๑๕/๒๔๘/๒๖๓-๒๖๕, ส. ส. (ไทย) ๑๕/๒๔๘/๓๕๘-๓๖๓

ภาษาบาลี **อนุตฺตริ ปุณฺณกฺเขตฺติ โลกสฺสชาติ.**

อ่านว่า อะนุตตะรัง ปุณฺณกฺเขตฺติ โลกัสสชาติ,

แปลว่า เป็นเนื่อนานบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่น
ยิ่งกว่า ดังนี้ ฯ

แบบฝึกหัดที่ ๓

๑. คำอาราธนาศีล ๕

ภาษาบาลี มยํ ภนฺเต วิสฺสุํ วิสฺสุํ รกฺขณตฺถาย,
ติสฺสเรณฺน สห, ปณฺจ สीलานิ ยาจาม.

อ่านว่า มะยัง ภันเต วิสฺสุง วิสฺสุง รักษะณัตถายะ,
ติสสะระเณนะ สะหะ, ปัญจะ สीलานิ
ยาจามะ.

แปลว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย,
ขอศีล ๕ พร้อมด้วยไตรสรณคมน์
เพื่อต้องการรักษาเป็นข้อ ๆ ๆ

ภาษาบาลี ทฺุติยมฺปิ มยํ ภนฺเต วิสฺสุํ วิสฺสุํ รกฺขณตฺถาย,
ติสฺสเรณฺน สห, ปณฺจ สीलานิ ยาจาม.

อ่านว่า ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุัง วิสุัง
 รักขะณัตถายะ, ติสระระณณะ สะหะ,
 ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ.

แปลว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย
 ขอคิด ๕ พร้อมด้วยไตรสรณคมน์ เพื่อ
 ต้องการรักษาเป็นข้อ ๆ แม้ครั้งที่ ๒ ๆ

ภาษาบาลี **ตติยัมปิ มยัง ภันเต วิสุัง วิสุัง รกขณตุถาย,**
ติสฺรณน สห, ปญฺจ สีลานิ ยาจาม.

อ่านว่า ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุัง วิสุัง
 รักขะณัตถายะ, ติสระระณณะ สะหะ,
 ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ.

แปลว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย
 ขอคิด ๕ พร้อมด้วยไตรสรณคมน์ เพื่อ
 ต้องการรักษาเป็นข้อ ๆ แม้ครั้งที่ ๓ ๆ

๒. คำอาราธนาพระปริตร

ภาษาบาลี วิปตติปฏิพาหาย สัพพสมุปตติสิทธิยา,
 สัพพทุกขวินาสาय ปริตตัม พุรุธ มงฺคลัม.

อ่านว่า วิปตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา,
 สัพพะทุกขะวินาสาเยะ ประริตตัง
 พุรุทะ มังคะลัง.

แปลว่า ขอพระคุณเจ้าทั้งหลาย จงสวด
 พระปริตรอันเป็นมงคล เพื่อป้องกัน
 ความวิบัติ, เพื่อความสำเร็จแห่งสมบัติ
 ทั้่งปวง, เพื่อความพินาศ ไปแห่งทุกข์
 ทั้่งปวง ฯ

ภาษาบาลี วิปตติปฏิพาหาย สัพพสมุปตติสิทธิยา,
 สัพพภยวินาสาय ปริตตัม พุรุธ มงฺคลัม.

อ่านว่า วิปตติปะฎฐิพาหายะ สัพพะสัมปัตตติสิทธิยา,
 สัพพะภะยะวินาสายะ ประริตตัง
 พุทธะ มังคะลัง.

แปลว่า ขอพระคุณเจ้าทั้งหลาย จงสวดพระปริตร
 อันเป็นมงคล, เพื่อป้องกันความวิบัติ,
 เพื่อความสำเร็จแห่งสมบัติทั้งปวง,
 เพื่อความพินาศ ไปแห่งภัยทั้งปวง ฯ

ภาษาบาลี **วิปตติปะฎฐิพาหาย สัพพสมุปตติสิทธิยา,**
สัพพโรควินาสาย ปริตตัม พุทธ มงคลัม.

อ่านว่า วิปตติปะฎฐิพาหายะ สัพพะสัมปัตตติสิทธิยา,
 สัพพะโรควินาสายะ ประริตตัง
 พุทธะ มังคะลัง.

แปลว่า ขอพระคุณเจ้าทั้งหลาย จงสวดพระปริตร
อันเป็นมงคล เพื่อป้องกันความวิบัติ
เพื่อความสำเร็จแห่งสมบัติทั้งปวง,
เพื่อความพินาศ ไปแห่งโรคทั้งปวง ฯ

๓. คำอาราธนาธรรม

ภาษาบาลี พุรหุมา จ โลกาทิปตี สหมปติ,
กตอุณฺชถลี อนุชิวริ อยะจถ,
สนฺตึช สตฺตาปฺปรชกฺชชาติกา,
เทเสตุ, ฐมฺมิ อนุกมฺปิมนิ ปชฺช.

อ่านว่า พุรหุมา จะ โลกาทิปะตี สะหัมปะติ,
กัตถุณฺชถลี อันชิวะรัง อะยะจะถะ,
สันตึชะ สัตตาปปะระชักชชาติกา,
เทเสตุ, ฐัมมิง อะนุกัมปิมัง ปะชฺชง.

แปลว่า ทำวสหัมบดีพรหม ผู้เป็นใหญ่แห่งโลก
ได้กระทำอัญชลี ทูลอาราธนาพระผู้มี
พระภาคเจ้าผู้ประเสริฐว่า สัตว์ทั้งหลาย
ผู้มีกิเลสเบาบางมีอยู่ในโลกนี้ ขอพระองค์
ทรงแสดงธรรมอนุเคราะห์หมู่ชนนี้เถิด ฯ

๔. คำกรวดน้ำย่อ

ภาษาบาลี อิทํ เม ญาตํ^๑ โหตุ สุขิตา โหนตุ
ญาตะโย.

อ่านว่า อิทัง เม ญาตํนัง โหตุ สุขิตา โหนตุ
ญาตะโย.

แปลว่า ขอบุญนี้ จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลาย
ของข้าพเจ้า ขอญาติทั้งหลาย
จงมีความสุขเถิด ฯ

^๑ฐ. ฐ. (บาลี) ๒๕/๓/๑๐ ; ฐ. ฐ. (ไทย) ๒๕/๓/๑๕.

แบบฝึกหัดที่ ๔

๑. คำถวายสังฆทาน (ทั่วไป)

ภาษาบาลี อิมานิ มยํ ภนฺเต, ภตฺตานิ, สปริวารานิ,
 ภิกฺขุสงฺฆสฺส, โอนฺชยาม, สํวฺชฺชํ โน
 ภนฺเต, ภิกฺขุสงฺโฆ, อิมานิ, ภตฺตานิ,
 สปริวารานิ, ปฏิกุคฺคณาหตุ, อมฺหากํ,
 ทิฆมฺมรตฺตํ, หิตาย, สุชาเย.

อ่านว่า อิมานิ มะยัง ภันเต, ภัตตานิ,
 สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ,
 โอนชยามะ, สวชชํ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ,
 อิมานิ, ภัตตานิ, สะปะริวารานิ,
 ปะฏิกักคณาหตุ, อัมหากัง, ทิฆะรัตตัง,
 หิตายะ, สุชาเย.

แปลว่า ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย,
 ขอน้อมถวายภัตตาหาร, กับทั้งบริวาร
 เหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์
 จงรับภัตตาหาร, กับทั้งบริวารเหล่านี้,
 ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์
 และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย,
 ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

๒. คำถวายสังฆทาน (อุทิศผู้ล่วงลับ)

ภาษาบาลี อิมานิ มยํ ภนุเต, มตกภตฺตานิ,
 สปริวารานิ, ภิกขุสงฺฆสฺส, โฉโณชยาม,
 สาธุ โน ภนุเต, ภิกขุสงฺโฆ, อิมานิ,
 มตกภตฺตานิ, สปริวารานิ, ปฏิกคณฺหาตุ,

อมหากณฺเจว, มาตาปิตุ อาทินฺณจ,
 ฌาตกานํ, กาลกตานํ, ที่ฆรตฺตํ,
 หิตาย, สฺขาย.

อ่านว่า อิมานิ มะยัง ภันเต, มะตะกะภัตตานิ,
 สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ,
 โอนฺชะยามะ, สาธุ โน ภันเต,
 ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, มะตะกะภัตตานิ,
 สะปะริวารานิ, ปะฐิกคฺคินฺหาตุ,
 อัมหากัณฺเจะว, มาตาปิตุ อาทินฺณจ,
 ฌาตะกานัง, กาละกะตานัง, ที่ฆะรตฺตัง,
 หิตายะ, สฺขายะ.

แปลว่า ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย,
 ขอน้อมถวาย, มตกภัตตอาหาร, กับทั้ง
 บริวารเหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์,

ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับมตกภัตตอาหาร,
 กับทั้งบริวารเหล่านี้, ของข้าพเจ้า
 ทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข,
 แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย, แก่ญาติ
 ของข้าพเจ้าทั้งหลายมีมารดาบิดา
 เป็นต้น, ผู้ทำกาละล่วงลับไปแล้วด้วย
 ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

๓. คำถวายผ้าป่า

ภาษาบาลี อิมานิ มยํ ภนุเต, ปัสสุกุลจิวรานิ,
 สปริวารานิ, ภิกขุสงฺฆสฺส, โอนฺชยาม,
 สาธุ โน ภนุเต, ภิกขุสงฺโฆ, อิมานิ,
 ปัสสุกุลจิวรานิ, สปริวารานิ, ปฏิคฺคณฺหาตุ,
 อมฺหากํ, ทิฆรตฺตํ, หิตาย, สุขาย.

อ่านว่า อิมานิ มะยัง ภัณฑะ, ปังสุกฺกุละจีระวานิ,
 สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอนฺ-
 ชะยามะ, สาธุ โน ภัณฑะ, ภิกขุสังโฆ,
 อิมานิ, ปังสุกฺกุละจีระวานิ, สะปะริวารานิ,
 ปฏิกคัณหาตุ, อัมหากัง, ทิฆรตตัง,
 หิตายะ, สุขายะ.

แปลว่า ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย,
 ขอน้อมถวาย, ผ้าบังสุกุลจีวร, กับทั้ง
 บริวารเหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์,
 ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ, ผ้าบังสุกุลจีวร
 กับทั้งบริวารเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย,
 เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้า
 ทั้งหมด ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

๔. คำถวายผ้ากฐิน

(แบบ ๑)

ภาษาบาลี อิมิ, สปริวาริ, กจินจิวรทุสฺสํ, สงฺฆสฺส,
โธโณชยาม. (ว่า ๓ ครั้ง)

อ่านว่า อิมัง, สะปะริวารัง, กะจฺจินะจิวระระทุสฺสัง,
สังฆัสสะ, โธโณชยามะ.

แปลว่า ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ผ้ากฐิน
จีวร, กับทั้งบริวารนี้, แก่พระสงฆ์ ฯ

๕. คำถวายผ้ากฐิน

(แบบ ๒)

ภาษาบาลี อิมิ ฆนุเต สปริวาริ, กจินจิวรทุสฺสํ,
สงฺฆสฺส, โธโณชยาม, สาธุ โน ฆนุเต,
สงฺโฆ, อิมิ, สปริวาริ, กจินจิวรทุสฺสํ,

ปฏิบัติคุณหาตุ, ปฏิบัติเหตุวา จ, อิมินา
 ทุสเสณ, กฉินิ, อตถรตุ, อมหากิ,
 ที่ฆรตุติ, หิตาย, สุชાય.

อ่านว่า อิมัง ภันเต, สะปะริวารัง, กะจฺฉินะจิวะระ
 ทุสสัง, สังฆัสสะ, โอนนชะยามะ, สาธุ โน
 ภันเต, สังโฆ, อิมัง, สะปะริวารัง,
 กะจฺฉินะจิวะระทุสสัง, ปะฏิคคัณหาตุ,
 ปะฏิคคะเหตะวา จะ, อิมินา, ทุสเสณะ,
 กะจฺฉินัง, อิตถะระตุ, อัมหากัง, ที่ฆะรัตตัง,
 หิตายะ, สุชายะ.

แปลว่า ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย,
 ขอน้อมถวาย, ฝากจฺฉินจิวร, กับทั้ง
 บริวารนี้แก่พระสงฆ์, ขอพระสงฆ์จงรับ,
 ฝากจฺฉินกับทั้งบริวารนี้, ของข้าพเจ้า

ทั้งหลาย, ครั้นรับแล้วจงกรานกฐิน
ด้วยผ้านี้, เพื่อประโยชน์และความสุข,
แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ตลอดกาลนาน
เทอญ ฯ

๖. คำถวายเทียนพรรษา

ภาษาบาลี อิมานิ มยํ ภนฺเต วสุสิภที่ปานิ,
สปริวารานิ, ภิกขุสงฺฆสฺส, โอนฺณชยาม,
รตนตฺตยสฺส, อภิပ္พชฌาย, สาทฺธฺ โน ภนฺเต,
ภิกขุสงฺโฆ, อิมานิ, วสุสิภที่ปานิ,
สปริวารานิ, ปฏิกุคฺคหตฺถุ, พุทฺธสฺสสฺส,
จิริฎฺจติยา เจว, อมฺหากญฺจ, ที่ฆรตฺตํ,
หิตาย, สฺชาย. สฺสทินฺนํ วต, โน ทานํ,
อาสวกฺขยาวหํ, นิพพานปจฺจโย โหตุ.

อ่านว่า อิมานิ มะยัง ภัณฑะ, วัสสิกะปะทีปานิ,
 สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอนุชชะยามะ,
 ระตะนัตตยัสสะ, อภิปุชชะนายะ, สาทู โน
 ภัณฑะ, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ วัสสิกะปะทีปานิ,
 สะปะริวารานิ, ปะฏิกคัณหาตุ,
 พุทธะสาสะนัสสะ, จิรัฏฐิสฺสิตฺยา เจวะ,
 อัมหากัญจะ, ทิมะรัตตัง, หิตายะ, สุชายะ.
 สุกุทินนัง วะตะ, โน ทานัง, อาสะวัค
 ชะยาอะหัง, นิพพานะปัจจะโย โหตุ.

แปลว่า ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย,
 ขอน้อมถวาย, เทียนพรรษา, กับทั้งบริวาร
 เหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์ เพื่ออุปัชฌา
 พระรัตนตรัย, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ,
 เทียนพรรษา, กับทั้งบริวารเหล่านี้

ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อความดำรง
 ยั่งยืนนานแห่งพระบรมพุทธานุศาสนานา
 พร้อมทั้งเพื่อประโยชน์และความสุข,
 แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ตลอดกาลนาน.
 ทานอันข้าพเจ้าทั้งหลายถวายดีแล้ว,
 ขอจงเป็นทาน, อันนำมาซึ่งความดีไป
 แห่งอัสวกิเลส, จงเป็นปัจจัยแห่ง
 พระนิพพานด้วยเทอญ.

๗. คำถวายผ้าอาบน้ำฝน

ภาษาบาลี อิมานิ มยํ ภนุเต วสุลิกสาฎกานิ,
 สปริวารานิ, ภิกขุสงฺฆสฺส, โอนชยาม
 สาธุ โน ภนุเต, ภิกขุสงฺโฆ, อิมานิ
 วสุลิกสาฎกานิ, สปริวารานิ, ปฏิกุคณ-
 หาทุ, อมฺหากํ, ทิฆมตฺตํ, หิตาย, สุขาย.

อ่านว่า อิมานิ มะยัง ภันเต, วัสสิกะสาฏฐะกานิ,
 สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โธโณชะยามะ,
 สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ
 วัสสิกะปะทีปานิ, สะปะริวารานิ,
 ประฎีกัคคินหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง,
 หิตายะ, สุขายะ.

แปลว่า ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย,
 ขอน้อมถวาย, ผ้าอาบน้ำฝน, กับทั้ง
 บริวารเหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์,
 ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ, ผ้าอาบน้ำฝน,
 กับทั้งบริวารเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย,
 เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้า
 ทั้งหลาย ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

๘. คำถวายรูปเทียนดอกไม้เพื่อบูชา

ภาษาบาลี อิมานิ มยํ ภนุเต, ที่ปฐุปุปุผวรรานิ,
 รตนตตยสเสว, อภิปุเชม, อมหากํ,
 รตนตตยสส ปุชา, ที่มรตตํ, หิตสุขาวหา,
 โหตุ, อาสวกชยปตติยา.

อ่านว่า อิมานิ มะยัง ภันเต, ที่ปะฐุปะปุผวะวรรานิ,
 ระตะนัตตยัสเสวะ, อะภิปุเชมะ อัมหากัง,
 ระตะนัตตยัสสะ ปุชา, ที่มะรัตตัง,
 หิตะสุขาวะหา, โหตุ, อาสะวกชยะปตติยา.

แปลว่า ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย,
 ขอบูชารูปเทียนและดอกไม้อันประเสริฐ
 เหล่านี้, แต่พระรัตนตรัย, จงนำมา
 ซึ่งประโยชน์สุข, เพื่อบรรลुพระนิพพาน,
 เป็นที่สิ้นไปแห่งอาสวกิเลส, แก่ข้าพเจ้า
 ทั้งหลาย, ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

๙. คำถวายกระทงสำหรับลอยประทีป

ภาษาบาลี มยํ อิมินา ปทีเปเน. อสุกาย, นมมทาย,
 นทียา, ปุถิเน จิตํ, มุณีโน, ปาทวลณฺชํ,
 อภิปุเชม, อยํ, ปทีเปเน, มุณีโน ปาท-
 วลณฺชสฺส, ปุชา, อมหากํ, ทิมรตฺตํ, หิตาย,
 สุชાય, สํวตฺตตุ.

อ่านว่า มะยัง อิมินา ปะทีเปเนะ, อสุกายะ,
 นัมมะทายะ, นะทียา, ปุถิเน, จิตัง,
 มุณีโน ปาทะวะลัญชัง, อะภิปุเชมะ,
 อะยัง, ปะทีเปเนะ, มุณีโน ปาทะ-
 วะลัญชัสสะ, ปุชา, อัมหากัง, ทิมะรัตตัง,
 หิตายะ, สุชายะ, สังวัตตะตุ.

แปลว่า ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอบูชาซึ่งรอยพระพุทธรบาท
ที่ตั้งอยู่เหนือหาดทราย ในแม่น้ำชื่อ
นัมมะทาที่โน้น, ด้วยประทีปนี้ กิริยาที่
บูชารอยพระพุทธรบาท, ด้วยประทีปนี้,
ขอจงเป็นไป, เพื่อประโยชน์และความสุข,
แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ตลอดกาลนาน
เทอญ ฯ

แบบฝึกหัดที่ ๕

พหูพจน์สนธิ

ภาษาบาลี **วิเจยฺย ทานํ สุกตฺตปฺปสฺตถํ**.

อ่านว่า วิเจยยะ ทานัง สุกตฺตปฺปสฺตถัง.

แปลว่า การเลือกให้อันพระสุกตทรงธรรมเสริญ ฯ

ชื่อคัมภีร์ ส. ส. ๑๕/๓๐ ชุ. ขา. อฎฺฐก.

๒๗/๒๔๙, ชุ. เปต. ๒๖/๑๙๗

(สังยุตตนิกาย สคาถวรรค เล่มที่ ๑๕

ข้อ ๓๐, ชุททกนิกาย ชาตก อฎฺฐกนิบาต

เล่มที่ ๒๗ ข้อ ๒๔๙, ชุททกนิกาย

เปตวิตถุ เล่มที่ ๒๗ ข้อ ๑๙๗)

ภาษาบาลี **พาลา หเว นปฺปสํสฺนติ ทานํ**.

อ่านว่า พาลา หะเว นปฺปสํสํสฺนติ ทานัง.

การอ่านภาษาบาลีเบื้องต้น

แปลว่า คนพาดเท่านั้น ย่อมไม่สรรเสริญทาน ฯ
 ชื่อคัมภีร์ ชุ. ฐ. ๒๕/๓๗ (ชุททกนิกาย
 รัชมปทกถา เล่มที่ ๒๕ ข้อ ๓๗)

ภาษาบาลี **ททำ มิตตานัน คณถติ.**

อ่านว่า ทะทัง มิตตานัง คันถะติ
 แปลว่า ผู้ให้ ย่อมผูกไมตรีไว้ได้ ฯ
 ชื่อคัมภีร์ ถ. ส. ๑๕/๑๓๖ (สังยุตตนิคาย
 สคาถวรรค เล่มที่ ๑๕ ข้อ ๓๑๖)

ภาษาบาลี **ททมาโน ปิโย โหติ.**

อ่านว่า ทะทะมาโน ปิโย โหติ.
 แปลว่า ผู้ให้ ย่อมเป็นที่รัก ฯ
 ชื่อคัมภีร์ อง. ปญจก. ๒๒/๔๔ (อังคุตตรนิกาย
 ปัญจกนิบาต เล่มที่ ๒๒ ข้อ ๔๔)

ภาษาบาลี **มณาปะทายี ลภเต มนาปี.**

อ่านว่า มะนาปะทายี ละภะเต มะนาปีง.

แปลว่า ผู้ให้สิ่งที่ชอบใจ ย่อมได้สิ่งที่ชอบใจ ฯ

ชื่อคัมภีร์ อง. ปญจก. ๒๒/๒๕ (อังคุตตรนิกาย
ปัญจกนิบาต เล่มที่ ๒๒ ข้อ ๕๕)

ภาษาบาลี **อคคัสสะ ทาทา ลภเต ปุนคัก.**

อ่านว่า อักคัสสะ ทาทา ละภะเต ปุนักคัง.

แปลว่า ผู้ให้สิ่งที่เลิศ ย่อมได้สิ่งที่เลิศอีก ฯ

ชื่อคัมภีร์ อง. ปญจก. ๒๒/๕๖ (อังคุตตรนิกาย
ปัญจกนิบาต เล่มที่ ๒๒ ข้อ ๕๖)

ภาษาบาลี **ทุกโข ปาปัสสะ อุจจะโย.**

อ่านว่า ทุกโข ปาปัสสะ อุจจะโย.

แปลว่า ความตั้งสมบาป นำทุกข์มาให้ ฯ

ชื่อคัมภีร์ ชุ. ธ. ๒๕/๓๑ (ชุตททนิกาเย ธัมมปทกถา
เล่มที่ ๒๕ ๕๐ ๓๐)

ภาษาบาลี **ปาปานํ อกรณํ สุขํ.**

อ่านว่า ปาปานัง อะกะระณัง สุขัง.

แปลว่า การไม่ทำบาป นำสุขมาให้ ฯ

ชื่อคัมภีร์ ชุ. ธ. ๒๕/๕๙ (ชุตททนิกาเย ธัมมปทกถา
เล่มที่ ๒๕ ๕๐ ๕๙)

ภาษาบาลี **ปาปํ ปาเปเน สุकरิ.**

อ่านว่า ปาปิง ปาเปเนะ สุकरิง.

แปลว่า ความชั่วอันคนชั่วทำง่าย ฯ

ชื่อคัมภีร์ วิ. จุล. ๗/๑๙๕, ชุ. ธ. ๒๕/๑๖๘
(วินัยปิฎก จุลทวารวค เล่มที่ ๗ ๕๐ ๑๙๕,
ชุตททนิกาเย ธัมมปทกถา เล่มที่ ๒๕
๕๐ ๑๖๘)

ภาษาบาลี **นตฺถิ ปาปํ อกุพฺพโต.**

อ่านว่า นัตถิ ปาปิง อะกุพพะโต.

แปลว่า บาบไม่มีแก่ผู้ไม่ทำ ฯ

ชื่อคัมภีร์ ชุ. ธ. ๒๕/๓๑ (ชุตทกนิกาย รัम्मปทกถา
เล่มที่ ๒๕ ข้อ ๓๑)

ภาษาบาลี **ปาปานิ ปรีวชฺชเย.**

อ่านว่า ปาปานิ ปะริวัชชะเย.

แปลว่า พึ่งละเว้นบาปทั้งหลาย ฯ

ชื่อคัมภีร์ ชุ. ธ. ๒๕/๓๓ (ชุตทกนิกาย รัम्मปทกถา
เล่มที่ ๒๕ ข้อ ๓๓)

ภาษาบาลี **น ฆาสเหตุปิ กเรยฺย ปาปํ.**

อ่านว่า นะ ฆาสะเหตุปิ กะเรยยะ ปาปิง.

แปลว่า ไม่ควรทำบาปเพราะเห็นแก่กิน ฯ

ชื่อคัมภีร์ นัย. ชุ. ชา. นวก. ๒๗/๒๖๒
 (นัย ชุททกนิกาย ชาตก นวกนิบาต
 เล่มที่ ๒๗ 칙 ๒๖๒)

ภาษาบาลี **บุญญ โจอเรหิ ทุหริ.**

อ่านว่า บุญญัง โจอเรหิ ทุหะรัง.

แปลว่า บุญอันโจรนำไปไม่ได้ ฯ

ชื่อคัมภีร์ ถ. ส. ๑๕/๕๐ (สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
 เล่มที่ ๑๕ 칙 ๕๐)

ภาษาบาลี **สุโข บุญญสส อุจจะโย.**

อ่านว่า สุโข บุญญัสสะ อุจจะโย.

แปลว่า ความตั้งสมขึ้นซึ่งบุญ นำสุขมาให้ ฯ

ชื่อคัมภีร์ ชุ. ธ. ๒๕/๓๐ (ชุททกนิกาย ธีมมปทกถา
 เล่มที่ ๒๕ 칙 ๓๐)

ภาษาบาลี ปุณฺณานิ ปรโลกสมิ ปติฏฺฐา โหนติ
ปาณินิ.

อ่านว่า ปุณฺณานิ ประระโลกัสมิง ประติฏฺฐา โหนติ
ปาณินัง.

แปลว่า บุญเป็นที่พึ่งของสัตว์ในโลกหน้า ฯ

ชื่อคัมภีร์ ตั. ส. ๑๕/๒๖, อง. ปญจก. ๒๒/๔๔,

ชุ. ชา. ทสก. ๒๗/๒๙๕

(สังยุตตนิกาย สคาถวรรค เล่มที่ ๑๕

ข้อ ๒๖, อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต

เล่มที่ ๒๒ ข้อ ๔๔, ชุททกนิกาย ชาดก

ทสกนิบาต เล่มที่ ๒๗ ข้อ ๒๙๕)

ภาษาบาลี สติ โลกสมิ ชาคโร.

อ่านว่า สะติ โลกัสมิ ชาคะโร.

แปลว่า สติเป็นธรรมเครื่องตื่นอยู่ในโลก ฯ
 ชื่อคัมภีร์ ส. ส. ๑๕/๖๑ (สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
 เล่มที่ ๑๕ ข้อ ๖๑)

ภาษาบาลี **สติ สพฺพตฺถ ปตฺติยา.**

อ่านว่า สะติ สัพพัตถะ ปัตติยา.

แปลว่า สติจำปรารภนาในที่ทั้งปวง ฯ

ชื่อคัมภีร์ ว. ว. (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา
 วชิรญาณวโรรส)

ภาษาบาลี **สติมะโต สทา ภาทฺทํ.**

อ่านว่า สะติมะโต สะทา ภาททัง.

แปลว่า คนผู้มีสติ มีความเจริญทุกเมื่อ ฯ

ชื่อคัมภีร์ ส. ส. ๑๕/๓๐๖ (สังยุตตนิกาย
 สคาถวรรค เล่มที่ ๑๕ ข้อ ๓๐๖)

ภาษาบาลี **สติมา สุขเมหติ.**

อ่านว่า สติมา สุขะเมหะติ.

แปลว่า คนมีสติ ย่อมได้รับความสุข ฯ

ชื่อคัมภีร์ **ถ. ส. ๑๕/๓๐๖ (สังยุตตนิกาย
สคาถวรรค เล่มที่ ๑๕ ข้อ ๓๐๖)**

ภาษาบาลี **สีลํ ยาว ชรา ฐาตุ.**

อ่านว่า สีลัง ยาวะ ชะรา ฐาตุ.

แปลว่า คีตยังประโยชน์ให้สำเร็จทราบเท่าชรา ฯ

ชื่อคัมภีร์ **ถ. ส. ๑๕/๕๐ (สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
เล่มที่ ๑๕ ข้อ ๕๐)**

ภาษาบาลี **สุขํ ยาว ชรา สีลํ**

อ่านว่า สุขัง ยาวะ ชะรา สีลัง.

แปลว่า คีตนำสุขมาให้ทราบเท่าชรา ฯ

ชื่อคัมภีร์ ชุ. ธ. ๒๕/๕๙ (ชุททกนิกาย
ธัมมปทกถา เล่มที่ ๒๕ ข้อ ๕๙)

ภาษาบาลี **สึลลํ โลกเก อนุตฺตริ.**

อ่านว่า สึลลัง โลกเก อนะนุตตะรัง.

แปลว่า คีตเป็นเยี่ยมในโลก ๆ

ชื่อคัมภีร์ ชุ. ชา. เอก. ๒๗/๒๘ (ชุททกนิกาย
ชาตกเอกนิบาต เล่มที่ ๒๗ ข้อ ๒๘)

ภาษาบาลี **สึลลํ รกฺขยฺย เมชาวี.**

อ่านว่า สึลลัง รกฺกขยฺยะ เมชาวี.

แปลว่า ปราชญ์พึงรักษาคีต

ชื่อคัมภีร์ ชุ. อิติ. ๒๕/๒๘๒ (ชุททกนิกาย
อิติวุตตกะ เล่มที่ ๒๕ ข้อ ๒๘๒)

ชื่อคัมภีร์ ส. ส. ๑๕/๕๐ (สังยุตตนิคาย สคาถวรรค
เล่มที่ ๑๕ ข้อ ๕๐)

หน้าว่าง

ภาคผนวก

หน้าว่าง

คำสั่งกรมการศาสนา
 ที่ ๒๓๗/๒๕๕๑
 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำคู่มือการศึกษา
 ภาษาบาลีเบื้องต้น เพื่อใช้ประกอบ
 การเรียนการสอนเสริม
 ในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
 กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

ด้วยในปีงบประมาณ ๒๕๕๑ กรมการศาสนา ได้กำหนดนโยบายให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ เป็นโครงการสำคัญที่จะเป็นแหล่งพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมของชุมชน เป็นศูนย์การเรียนรู้ ทางพระพุทธศาสนา และศูนย์กลางการจัดกิจกรรม ทางพระพุทธศาสนาของชุมชน โดยมีสาระวิชา

ในหลักสูตรการเรียนการสอน ตามประกาศ
กรมการศาสนา เรื่อง การจัดชั้นเรียนและหลักสูตร
การเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา
วันอาทิตย์ วันที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๐
คือ วิชาบังคับ วิชาเลือก และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
ซึ่งหลักสูตรสามารถยืดหยุ่นตามความพร้อม
ความเหมาะสม และความสนใจของผู้เรียน
โดยจุดมุ่งหมายของหลักสูตร คือ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียน
เป็นคนดีมีความสุขบนพื้นฐานแห่งหลักธรรม
ทางพระพุทธศาสนาอย่างบูรณาการกับวิถีชีวิต

ในการนี้ กรมการศาสนา ได้พิจารณาเห็นว่า
ควรส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนภาษาบาลีเบื้องต้น
ในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อให้
ผู้เรียนสามารถอ่านและเข้าใจหลักธรรมคำสอนที่ใช้
การอ่านภาษาบาลีเบื้องต้น

๓. นายพิสิฐ เจริญสุข   คณะทำงาน
 ผู้อำนวยการกองศาสนูปถัมภ์
๔. นายเอนก ชำทอง   คณะทำงาน
 ผู้อำนวยการกลุ่มสนับสนุน
 เครือข่ายการปฏิบัติศีลธรรม
๕. นายเสนาะ ผดุงฉัตร   คณะทำงาน
 อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖. นายสันติ ผติผล   คณะทำงาน
 นักวิชาการ
๗. นายปัญญา สละทองตรง   คณะทำงานและ
 ผู้อำนวยการกลุ่ม   เลขานุการ
 ส่งเสริมและสนับสนุน
 การเผยแพร่หลักธรรม

๘. นายประภาส แก้วสุวรรณค์ คณะทำงานและ
นักวิชาการศาสนา ๕ ผู้ช่วยเลขานุการ

ให้คณะทำงานมีหน้าที่พิจารณาคู่มือ
การศึกษาภาษาบาลีเบื้องต้น เพื่อใช้ประกอบการ
การเรียนการสอนเสริม ในศูนย์ศึกษาพระพุทธ-
ศาสนาวันอาทิตย์ ปรับปรุง แก้ไข ให้ตรงตาม
หลักวิชาการต่อไป

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑

(นายสด แดงเอียด)

อธิบดีกรมการศาสนา

บรรณานุกรม

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส.

บาลีไวยากรณ์ อักษรวิธี ภาคที่ ๑ สมัญญา
 ภิธานและสนธิ, (หลักสูตรเปรียญตรี)
 พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย,
 ๒๕๒๒.

ศาสนพิธี ฉบับกรมการศาสนา. กรมการศาสนา

กระทรวงศึกษาธิการ จัดพิมพ์ตามโครงการ
 จัดทำคู่มือจริยธรรมของนักเรียน นิสิต
 นักศึกษา และประชาชน, พ.ศ. ๒๕๒๓.
 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,
 ๒๕๒๓.

ดร.จำลอง สारพัตนิก. แบบเรียนเร็วภาษาบาลี
(เล่มที่ ๑) กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาวิชา อภิพลโณ ป.ธ. ๒. คู่มือท่องจำบาลี
ไวยากรณ์, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
เดียงเสียง, ๒๕๔๙.

คู่มือสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น ฉบับกรมการศาสนา.
ส่งเสริมครอบครัวอบอุ่นด้วยธรรมะ,
กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม พิมพ์
เผยแพร่ พ.ศ. ๒๕๕๐ กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่ง
ประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๐.

เอนก ขำทอง ปริญญา สละทองตรง. ธรรมศึกษา
ขั้นตรี ฉบับปรับปรุงใหม่ที่ประกาศใช้ปัจจุบัน
สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการ
ศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จัดพิมพ์เผยแพร่
พ.ศ. ๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
จำกัด, ๒๕๕๐.

พระมหาพรหมา ปญญาทีโป ป.ธ. ๙. ศัพท์หมวด
ไทย-บาลี พระนคร : โรงพิมพ์การพิมพ์พาณิชย์,
๒๕๔๙.

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นายสท แดงเอียด	อธิบดีกรมการศาสนา
นายปกรณ ตันสกุล	รองอธิบดีกรมการศาสนา
นายกฤษฎพงษ์ ศิริ	ผู้อำนวยการสำนักพัฒนา คุณธรรมจริยธรรม
นายพิสิฐ เจริญสุข	ผู้อำนวยการกองศาสนูปถัมภ์
นางสาวภักศุจีภรณ์ จิปีภพ	เลขานุการกรมการศาสนา

รวบรวมเรียบเรียง

โดย นายปัญญา สละทองตรง นักวิชาการศาสนา ๙ ๑

ปรับปรุง

โดย คณะทำงานจัดทำคู่มือการศึกษาภาษาบาลีเบื้องต้น

ผู้ประสานงาน

นางศรีนวล ลักกิตโร	นักวิชาการศาสนา ๗ ว
นางสาวอมรา ไหมพิมพ์	นักวิชาการศาสนา ๖ ว
นางรักชนก ชมาศิริ	นักวิชาการศาสนา ๕
นางสาวภรภรณ์ อมรรัตน์	นักวิชาการศาสนา ๔
นายชนพล พรหมสุวงษ์	นักวิชาการศาสนา ๓
นายยอดชาย แสงศิริ	นักวิชาการศาสนา
นายวีระพงษ์ ฉัตรเวทิน	นักวิชาการศาสนา
นางสาวจิตรา เกตุสร้อย	เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล
นางสาวบุษยา สายทิพย์	เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล

สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม
www.dra.go.th

จัดพิมพ์เผยแพร่ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

[พิมพ์จำหน่าย]

ออกแบบปก/รูปเล่ม

นายทองเพ็ญ นิ่งสนั่นสินทวี